



DEN EUROPEISKE MENNESKERETTS- KONVENSJONEN

Beskytter våre rettigheter
i hele Europa

COUNCIL OF EUROPE



CONSEIL DE L'EUROPE

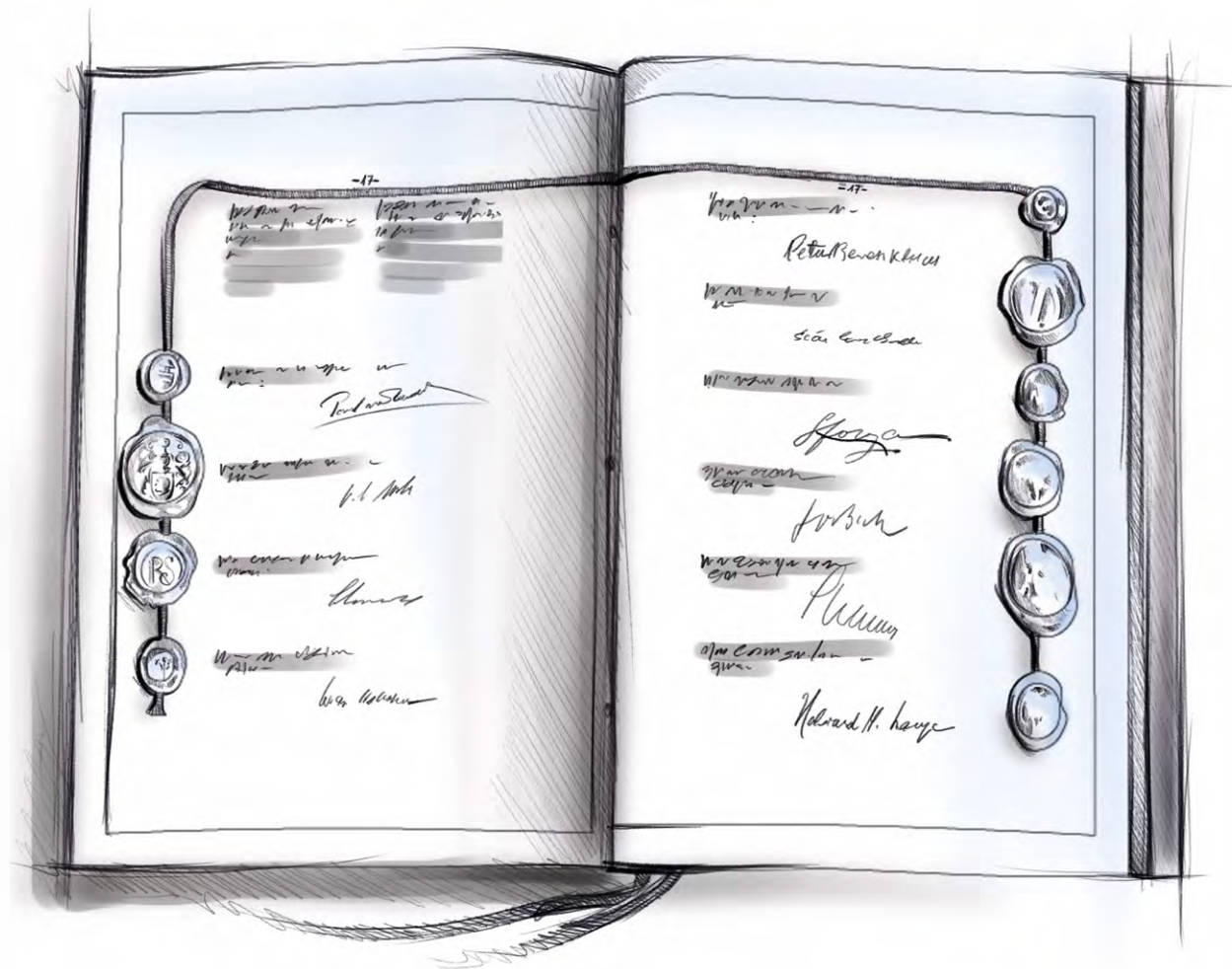
HVA ER DEN EUROPEISKE MENNESKERETTS-KONVENSJONEN?

Den europeiske menneskerettskonvensjonen er en internasjonal traktat som verner rettighetene og frihetene til mer enn 700 millioner mennesker i Europa. Den sikrer beskyttelse på områder som liv, frihet, rettferdig rettergang og tanke- og trosfrihet.

De 46 medlemsstatene i Europarådet er bundet av konvensjonens bestemmelser, og prinsippene håndheves av Den europeiske menneskerettsdomstolen i Strasbourg i Frankrike.

Den europeiske menneskerettskonvensjonen

- ▶ ble vedtatt i 1950
- ▶ garanterer grunnleggende rettigheter
- ▶ har 16 protokoller som supplerer og endrer den opprinnelige ordlyden



KONVENSJONENS VIKTIGSTE PUNKTER OM VERN OG FORBUD



Rettigheter og friheter

- ▶ retten til liv og sikkerhet
- ▶ ytringsfrihet og forsamlings- og foreningsfrihet
- ▶ tanke-, samvittighets- og religionsfrihet
- ▶ retten til respekt for privatliv og familieliv
- ▶ retten til en rettferdig rettergang
- ▶ retten til å avgi stemme og stille til valg



Forbud

- ▶ tortur
- ▶ tvangsarbeid
- ▶ dødsstraff
- ▶ diskriminering
- ▶ eller ulovlig frihetsberøvelse

RETTE TIL LIV

(Artikkel 2)

Denne retten sikrer at alles liv er beskyttet ved lov. Statene er forpliktet til å hindre at liv går tapt, enten det skyldes kriminelle handlinger, utrygge arbeidsforhold, miljørisiko eller andre farer.

Eksempler fra rettspraksis

McCann mfl. mot Storbritannia (1995): Saken gjaldt en fatal hendelse der tre mistenkte medlemmer av den irske republikanske hæren (IRA) ble skutt og drept av britiske sikkerhetsstyrker på Gibraltar. Den europeiske menneskerettsdomstolen mente at selv om soldatene handlet etter ordre, var planleggingen og kontrollen av operasjonen mangelfull med hensyn til nødvendige sikkerhetstiltak for å hindre at liv gikk tapt. Dommen understreket statenes plikt til å begrense bruk av dødbringende makt i sikkerhetsoperasjoner.

Renolde mot Frankrike (2008): Domstolen fant at det dreide seg om krenkelse av retten til liv da franske myndigheter ikke ivaretok en innsatt med kjente psykiske helseutfordringer som tok sitt eget liv i fengsel. Dommen bidro til bedre beskyttelse for sårbare innsatte i Europa.

Brincat mfl. mot Malta (2014): Arbeidere ved maltesiske statlige skipsverft ble eksponert for asbest, med dødsfall og sykdommer som resultat. Dommen bekreftet statenes plikt til å beskytte mennesker mot miljørisiko.



Cannavacciuolo mfl. mot Italia (2025): Saksøkerne bodde i Campania-regionen, der det gjennom flere tiår hadde foregått omfattende og ukontrollert dumping av giftig avfall. Domstolen slo fast at italienske myndigheter ikke hadde håndtert denne systematiske og langvarige forurensningen med tilstrekkelig aktsomhet og ikke hadde iverksatt alle nødvendige tiltak for å verne om saksøkernes liv.

FORBUD MOT TORTUR OG UMENNESKELIG BEHANDLING

(Artikkel 3)

Tortur, umenneskelig behandling og nedverdiggende straff er forbudt under alle omstendigheter, også under krig eller ved etterforskning av terrorhandling. Statene er forpliktet til å undersøke påstander om mishandling og stille utøvere til ansvar.

Eksempler fra rettspraksis

Tyrer mot Storbritannia (1978): En skolegutt som ble utsatt for rettslig fysisk avstraffelse, hevdet at det krenket hans menneskeverd. Domstolen fant at såkalt birching (pisking med bjørkeris) utgjorde en nedverdiggende behandling i henhold til artikkel 3, og dommen skapte presedens mot fysisk avstraffelse.

Saadi mot Italia (2008): Utvisningen av en mann til Tunisia ble stanset fordi han risikerte å bli utsatt for tortur der. Saken illustrerer hvordan Konvensjonen beskytter mennesker mot mishandling.

Vinter mfl. mot Storbritannia (2013): Domstolen slo fast at livstidsdommer uten mulighet for prøveløslatelse bryter med artikkel 3 dersom det ikke finnes en ordning for å evaluere dommen og vurdere løslatelse.



Bouyid mot Belgia (2015): To brødre ble slått av polititjenestepersoner under avhør. Dette krenket deres menneskeverd. Domstolen understreket ordensmaktens plikt til å respektere enkeltpersoners grunnleggende rettigheter.

I denne teksten viser «Domstolen» til Den europeiske menneskerettsdomstolen. «Konvensjonen» viser til Den europeiske menneskerettskonvensjonen.

FORBUD MOT SLAVERI OG TVANGSARBEID

(Artikkel 4)

Statene er forpliktet til å sikre at enkeltpersoner får reell og effektiv beskyttelse mot slaveri og tvangsarbeid. Militærtjeneste, arbeid utført under soning, tjeneste som pålegges i nød- eller katastrofesituasjoner og vanlige borgerplikter anses ikke som slaveri eller tvangsarbeid.

Eksempler fra rettspraksis

Siliadin mot Frankrike (2005): En hushjelp fra Togo ble tvunget til å arbeide uten lønn eller rettslig beskyttelse. Domstolen slo fast at hun levde under forhold som kunne likestilles med slaveri, og at Frankrike ikke hadde gitt tilstrekkelig beskyttelse mot slaveri. Dommen styrket vernet i henhold til artikkel 4.

S.M. mot Kroatia (2020): En kvinne fra Kroatia som var blitt tvunget til prostitusjon, ble anerkjent som offer for menneskehandel. Domstolen slo fast at kroatiske myndigheter ikke hadde gjennomført en effektiv etterforskning, og understreket at også menneskehandel innenfor landets grenser omfattes av artikkel 4.



RETTE TIL FRIHET OG SIKKERHET

(Artikkel 5)

Statene skal beskytte enkeltpersoner mot ulovlig eller vilkårlig frihetsberøvelse. Frihetsberøvelse er bare tillatt i klart definerte situasjoner. Enhver som blir fratatt sin frihet, har rett til rask domstolsprøving av frihetsberøvelsen, rett til å bestride lovligheten av den, og rett til erstatning dersom frihetsberøvelsen viser seg å være ulovlig.

Eksempler fra rettspraksis

Frommelt mot Liechtenstein (2004): Domstolen vurderte en forlengelse av varetektsfengsling der den fengslede og hans advokat ikke fikk anledning til å fremlegge sine argumenter. Domstolen fant at prosedyren krenket artikkel 5 nr. 4 og understreket nødvendigheten av effektiv rettslig overprøving og retten til å bestride frihetsberøvelse.

Şahin Alpay mot Tyrkia (2018): Saken gjaldt fengslingen av en journalist etter kuppforsøket i 2016. Domstolen konkluderte med at frihetsberøvelsen var ulovlig og vilkårlig, og understreket at slike inngrep må bygge på tilstrekkelig bevisgrunnlag, være hjemlet i lov og være underlagt domstolskontroll.

Selahattin Demirtaş mot Türkiye (No. 4) (2025): Saken gjaldt fengslingen av en politisk leder. Domstolen slo fast at frihetsberøvelsen var vilkårlig, og understreket betydningen av domstolskontroll og forbudet mot frihetsberøvelse av politiske grunner.



RETTE TIL EN RETTFERDIG RETTERGANG

(Artikkel 6)

Alle har rett til en rettferdig og offentlig rettergang for en upartisk domstol. Dette omfatter uskyldspresumsjonen, retten til juridisk bistand og muligheten til å anke avgjørelser.

Eksempler fra rettspraksis

Steel og Morris mot Storbritannia (2005): To aktivister ble saksøkt for ærekrenkelser av McDonald's i det som ble kjent som «McLibel-saken». Domstolen fant at Storbritannia hadde krenket artikkel 6 ved ikke å gi fri rettshjelp, siden saksøkerne ikke hadde reelle muligheter til å forsvare seg mot et ressurssterkt selskap.

Ibrahim mfl. mot Storbritannia (2016): Under etterforskning av terrrorsaker ble mistenkte nektet tilgang til advokat under de første avhørene. Domstolen fant at dette krenket deres rett til en rettferdig rettergang.

Denisov mot Ukraina (2018): En dommer som ble fjernet fra sin stilling, hevdet at avgjørelsen ikke var rettferdig. Domstolen fant at prosessuelle krav til upartiskhet ikke var oppfylt.

Yüksel Yalçinkaya mot Türkiye (2023): Saksøkeren var dømt for medlemskap i en terrororganisasjon grunnet bruk av den krypterte meldingsappen «ByLock». Domstolen fant alvorlige mangler ved prosessen fordi saksøker ikke hadde fått tilstrekkelig tilgang til de ByLock-dataene som gjaldt ham.



RETTE TIL RESPEKT FOR PRIVATLIV OG FAMILIELIV

(Artikkel 8)

Artikkel 8 beskytter den enkeltes privatliv, herunder personens hjem, korrespondanse og familierelasjoner. Samtidig pålegges statene å beskytte disse rettighetene mot inngrep og trusler utenfra.

Eksempler fra rettspraksis

Marckx mot Belgia (1979): Domstolen slo fast at belgisk lovgivning, som behandlet barn født utenfor ekteskap annerledes enn andre barn, krenket både artikkel 8 og artikkel 14. Saken førte til omfattende endringer i regler om arv og familierett i Europa.

Dudgeon mot Storbritannia (1981): Denne saken avkriminaliserte homoseksualitet i Nord-Irland. Domstolen slo fast at kriminalisering av samtykkende likekjønnede forhold krenket retten til respekt for privatliv etter artikkel 8.

Von Hannover mot Tyskland (2004): Prinsesse Caroline av Monaco ønsket å forhindre publisering av private fotografier tatt av pressefotografer. Domstolen ga henne medhold og styrket dermed vernet av privatlivet, også for offentlige personer.



Bărbulescu mot Romania (2017): En mann ble oppsagt etter å ha brukt arbeidsgivers e-postsystem til private meldinger. Domstolen slo fast at overvåkning av kommunikasjonen uten tilstrekkelige garantier krenket hans rett til privatliv. Saken tydeliggjorde balansen mellom arbeidsgivers kontrollbehov og arbeidstakers personvern.

TANKE-, SAMVITTIGHETS- OG RELIGIONSFRIHET

(Artikkel 9)

Artikkel 9 beskytter friheten til å utøve sin religion eller tro, både privat og offentlig, samt retten til å skifte religion. Statene kan ikke gripe inn i interne forhold i religiøse samfunn.

Eksempler fra rettspraksis

Hasan og Chaush mot Bulgaria (2000): Saken gjaldt statlig innblanding i utnevningen av stormuftien for det muslimske trossamfunnet. Domstolen understreket statens plikt til å opptre nøytralt i religiøse spørsmål og beskytte trossamfunnenes selvstyre.

Lautsi mot Italia (2011): Domstolen uttalte først at kors i offentlige klasserom stred mot nøytralitetsprinsippet i artikkel 9. Etter anke til Storkammeret ble det imidlertid konkludert med at praksisen måtte vurderes i lys av Italias kulturelle kontekst og derfor ikke innebar en krenkelse.

S.A.S. mot Frankrike (2014): Saksøker, en muslimsk kvinne, utfordret fransk lovgivning som forbød tildekking av ansiktet på offentlige steder. Hun mente loven hindret henne i å bære heldekkende slør. Domstolen fant ingen krenkelse av artikkel 9 fordi tiltaket hadde som legitimt formål å sikre vilkårene for «å leve sammen» i det franske samfunnet.



YTRINGSFRIHET

(Artikkel 10)

Friheten til å uttrykke meninger og komme med kritikk er grunnleggende i et demokratisk samfunn. Artikkel 10 beskytter retten til å formidle ideer og informasjon, samtidig som den tar hensyn til ansvar og plikter, blant annet respekten for andres rettigheter. Media gis et særskilt vern for å sikre denne friheten.

Eksempler fra rettspraksis

Lopes Gomes da Silva mot Portugal (2000): En journalist som var dømt for ærekrenkelser mot en politiker, hevdet at ytringsfriheten hans var krenket. Domstolen ga journalisten medhold og understreket betydningen av pressefrihet.

Times Newspapers Ltd. mot Storbritannia (2009): Domstolen vurderte arkiverte nettartikler som inneholdt ærekrenkende utsagn. Den fastslo at det i utgangspunktet ikke var i strid med ytringsfriheten å ha slike arkiver, men understreket behovet for å balansere medias rettigheter mot behovet for å beskytte enkeltpersoners omdømme, for eksempel ved å legge inn en advarsel eller oppdatere arkivmaterialet.



Kövesi mot Romania (2020): Domstolen slo fast at avsettelsen av Romanias riksadvokat for korrupsjonsbekjempelse etter at hun hadde kritisert lovreformer, krenket hennes ytringsfrihet. Domstolen understreket hennes rett til å uttrykke legitime bekymringer om domstolenes uavhengighet.

Bouton mot Frankrike (2022): Domstolen fant krenkelse av artikkel 10 i denne saken, som gjaldt en Femen-aktivist som hadde opptrådt toppløs i en kirke i protest mot Den katolske kirkes syn på abort. Domstolen uttalte at selv om statene kan beskytte religiøse følelser, var det uforholdsmessig å ilegge en strafferettslig reaksjon i denne sammenhengen, og reaksjonen innebar derfor et inngrep i ytringsfriheten.

FORSAMLINGS- OG FORENINGSFRIHET

(Artikkel 11)

Enhver har rett til å delta i fredelige forsamlinger og til å slutte seg til grupper eller organisasjoner. Begrensninger kan bare innføres når det er nødvendig for å beskytte offentlig sikkerhet, offentlig orden eller andres rettigheter.

Eksempler fra rettspraksis

Ramazanov mfl. mot Aserbajdsjan (2007): Myndighetene forsinket registreringen av en ikke-statlig organisasjon (NGO) som arbeidet for sårbare grupper. Domstolen fastslo at dette undergravde retten til organisasjonsfrihet.

Demir og Baykara mot Tyrkia (2008): Saksøkerne var kommunale tjenestemenn og hadde etablert en fagforening som inngikk en tariffavtale med lokale myndigheter. Avtalen ble senere opphevet med tilbakevirkende kraft, og deres faglige rettigheter ble begrenset. Domstolen fant at inngrepet krenket både retten til å danne fagforeninger og retten til kollektive forhandlinger.

Lutsenko og Verbytskyy mot Ukraina (2021): Saken oppsto etter undertrykkelsen av fredelige demonstrasjoner under Euromaidan-bevegelsen i Ukraina. Domstolen fant at myndighetenes handlinger, som hadde til hensikt å skremme demonstrantene, krenket deres forsamlingsfrihet.



Humpert mfl. mot Tyskland (2023): Saksøkerne var lærere med tjenestemannsstatus som hadde fått en disiplinærreaksjon for å ha deltatt i streik i arbeidstiden. Domstolen fant ingen krenkelse av artikkel 11 og godtok at Tysklands streikeforbud for lærere med tjenestemannsstatus hadde til hensikt å sikre en velfungerende offentlig forvaltning, herunder i utdanningssektoren.

RETTE TIL Å INNGÅ EKTESKAP

(Artikkel 12)

Enhver har rett til å inngå ekteskap og stifte familie i samsvar med nasjonal lovgivning, uten diskriminering. Artikkel 12 gjelder ekteskap mellom mann og kvinne. Domstolen har ikke utvidet denne retten til å omfatte likekjønnede ekteskap, og har overlatt avgjørelsen om legalisering av slike ekteskap til den enkelte stat.

Eksempel fra rettspraksis

Schalk og Kopf mot Østerrike (2010): Domstolen behandlet saken til et likekjønnet par som ikke fikk inngå ekteskap etter østerriksk lov. Den fastslo at artikkel 12 beskytter retten til ekteskap i tradisjonell forstand (mellom mann og kvinne), og at statene har skjønnsmargin når det gjelder å åpne ekteskapet for likekjønnede par. Det bør bemerkes at likekjønnet ekteskap har vært lovlig i Østerrike siden 1. januar 2019, etter en avgjørelse fra landets høyesterett.



FORBUD MOT DISKRIMINERING

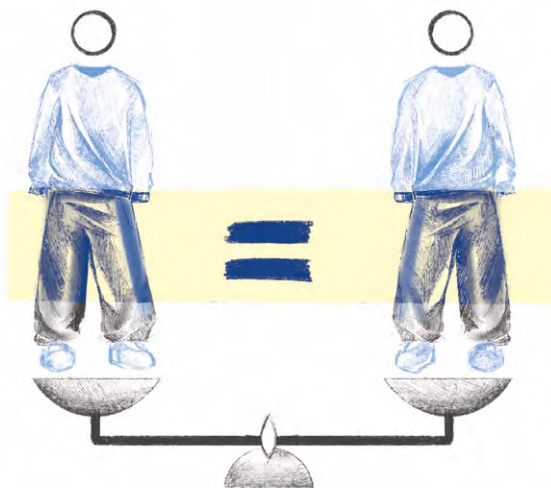
(Artikkel 14 og protokoll nr. 12 til Konvensjonen)

Forbudet mot diskriminering bygger på likhetsprinsippet, som innebærer at alle mennesker er født frie og like i verdighet og rettigheter (uavhengig av hudfarge, kjønn, seksuell orientering, språk, politiske eller religiøse overbevisninger eller opprinnelse).

Eksempler fra rettspraksis

D.H. mfl. mot Tsjekkia (2007): Domstolen fant at plassering av rom¹-barn i spesialskoler på grunnlag av språktester var diskriminerende. Saken synliggjorde behovet for å motvirke strukturell ulikhet i utdanningssystemet.

Aghdgomelashvili og Japaridze mot Georgia (2020): Under en politiaksjon mot en organisasjon for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT) truet og ydmyket politiet de klagende på grunn av deres seksuelle orientering. Domstolen fant krenkelser av både artikkel 3 og artikkel 14 og styrket dermed vernet mot diskriminering basert på seksuell orientering.



Budinova og Chaprazov mot Bulgaria (2021): Domstolen fant krenkelse av artikkel 14 fordi bulgarske domstoler ikke ga rom-personer tilstrekkelig oppreisning etter diskriminerende offentlige uttalelser fremsatt av lederen av et politisk parti.

Basu mot Tyskland (2022): Domstolen fant krenkelse av artikkel 14 fordi myndighetene ikke hadde gjennomført en effektiv etterforskning av påstander om etnisk profilering i regi av politiet under en identitetskontroll på et tog.

¹Begrepet «rom og reisende» benyttes av Europarådet som en samlebetegnelse på en rekke ulike grupper som omfattes av Europarådets arbeid på dette området. Disse utgjør på den ene siden a) rom, sinti/manoush, kalé, kaale, romanichal, boyash/rudari; b) Balkan-egyptere (egyptere og ashkali); c) grupper i øst (dom, lom og abdali); og på den andre siden grupper som reisende, yenish og de som faller inn under det administrative begrepet gens du voyage, samt personer som identifiserer seg som sigøynere. Dette er en forklarende fotnote, ikke en juridisk definisjon av begrepene rom eller reisende.

VERN OM EIENDOM

(Artikkel 1 i tilleggsprotokollen til Konvensjonen)

Statene skal respektere retten til fredelig å nyte sin eiendom. Ingen kan fratas sine eiendeler med mindre det skjer i allmennhetens interesse og i samsvar med loven, i så fall mot rimelig erstatning.

Eksempel fra rettspraksis

Papamichalopoulos mfl. mot Hellas (1993): Domstolen konstaterte krenkelse av retten til fredelig bruk av eiendom etter at en tomt i praksis var blitt ekspropriert av staten og overført til marinen for etablering av en militærbase.



RETTE TIL UTDANNING

(Artikkel 2 i tilleggsprotokollen til Konvensjonen)

Alle har rett til utdanning i samsvar med loven. Foreldre har også rett til å sikre at barna får undervisning i samsvar med deres egne religiøse og filosofiske overbevisninger.

Eksempel fra rettspraksis

Folgerø mfl. mot Norge (2007): Domstolen fant at Norges obligatoriske undervisning i religion og etikk i offentlige skoler krenket artikkel 2 i protokollen til Konvensjonen fordi ordningen med delvis fritak ikke i tilstrekkelig grad ivaretok foreldrenes rett til å oppdra og undervise barna i samsvar med deres religiøse overbevisning.



RETTE TIL FRIE VALG

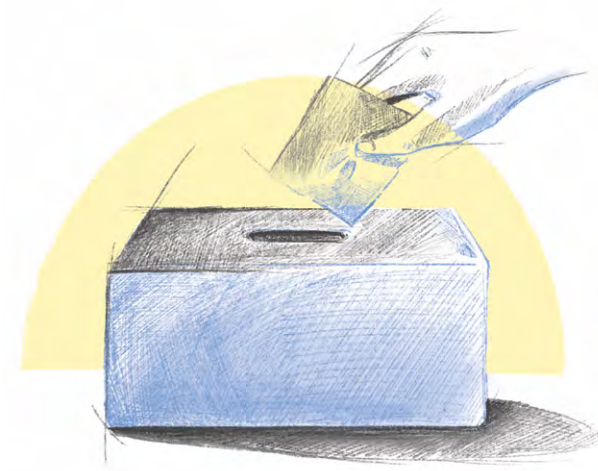
(Artikkel 3 i tilleggsprotokollen til Konvensjonen)

Statene skal sikre frie og rettferdige valg med rimelige mellomrom, slik at innbyggerne kan velge sine representanter gjennom en reell demokratisk prosess.

Eksempler fra rettspraksis

Podkolzina mot Latvia (2002): En kvinne ble nektet å stille til parlamentsvalg på grunn av resultatet av en språkttest. Domstolen fant at dette var diskriminerende og krenket hennes rett til å stille til valg etter artikkel 3 i tilleggsprotokollen.

Hirst mot Storbritannia (nr. 2) (2005): Domstolen fastslo at Storbritannias generelle forbud mot stemmerett for innsatte krenket artikkel 3 i tilleggsprotokollen til Konvensjonen. Dommen understreket betydningen av forholdsmessighet ved begrensninger i stemmeretten.



AVSKAFFELSE AV DØDSSTRAFF

(Protokoll nr. 6 og 13 til Konvensjonen)

Avskaffelse av dødsstraff er en av forutsetningene for medlemskap i Europarådet (protokoll nr. 6). I dag er dødsstraff i freds tid avskaffet i hele Europa. I henhold til protokoll nr. 13 til Konvensjonen gjelder avskaffelsen også i krigstid.

Eksempler fra rettspraksis

Öcalan mot Tyrkia (2005): Lederen for Kurdistan arbeiderparti (PKK) ble dømt til døden etter en urettferdig rettergang. Domstolen fastslo at dette krenket hans rettigheter, og saken bidro til at Tyrkiye etter hvert avskaffet dødsstraff i freds tid.

Bader og Kanbor mot Sverige (2005): En syrisk mann risikerte utvisning til hjemlandet, der han var dømt til døden. Domstolen fant at dette ville krenke både retten til liv og forbudet mot tortur.



ET «LEVENDE INSTRUMENT» – TILPASNING TIL NYE UTFORDRINGER

Konvensjonen utvikler seg kontinuerlig gjennom Domstolens praksis og håndterer moderne problemstillinger som beskrevet nedenfor.

Tiltak som blokkerer tilgang til internett

I 2012 fant Domstolen at artikkel 10 (ytringsfrihet) var krenket i saken *Ahmet Yıldırım mot Tyrkia*. En midlertidig avgjørelse fra en tyrkisk domstol hadde ført til at et stort antall tredjepartsnettsteder på Googles plattform ble blokkert, i tillegg til nettstedet som saken gjaldt.

Internettportalers ansvar for kommentarer fra anonyme brukere

I 2015 fant Domstolen at det ikke forelå krenkelse av artikkel 10 i saken *Delfi AS mot Estland*. Selskapet som klaget, drev en av Estlands største nyhetsportaler og ble holdt ansvarlig for støtende kommentarer publisert av brukere om en nettartikkel. Domstolen vurderte dette som en legitim og forholdsmessig begrensning av ytringsfriheten, blant annet fordi kommentarene var klart ulovlige og svært krenkende, fordi Delfi ikke hadde fjernet dem raskt nok, og fordi den ilagte boten var beskjeden.

Oppbevaring av biometriske data

I 2020 fant Domstolen at det forelå krenkelse av Konvensjonens artikkel 8 (retten til respekt for privatliv og familieliv) i saken *Trajkovski og Chipovski mot Nord-Makedonia*.



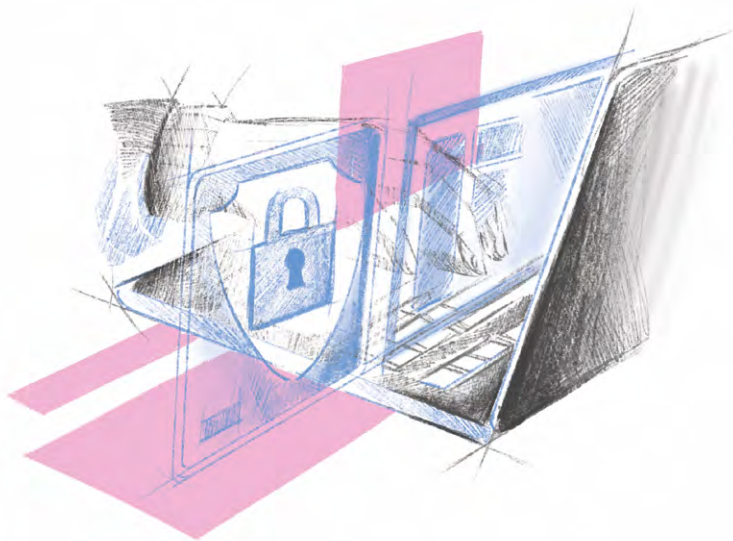
Domstolen fastslo at myndighetenes oppbevaring av DNA-profiler fra domfelte personer på ubestemt tid var uforholdsmessig.

Frihetsberøvelse for migranter

I 2021 fant Domstolen krenkelse av både artikkel 3 (forbud mot tortur) og artikkel 5 (retten til frihet og sikkerhet) i saken *R.R. mfl. mot Ungarn*. Saken gjaldt personer som oppholdt seg i en transittsone i flere måneder uten at nasjonal lovgivning ga et klart rettslig grunnlag eller fastsatte en maksimal varighet for frihetsberøvelsen.

Digitalt personvern

I saken *Big Brother Watch mfl. mot Storbritannia* (2021) fant Domstolen krenkelse av både artikkel 8 (retten til respekt for privatliv og familieliv) og artikkel 10 (ytringsfrihet), etter at journalister og frivillige organisasjoner klaget over omfanget av statlige overvåkningsprogrammer. Domstolen fastslo at staten ikke hadde etablert tilstrekkelige garantier i sine ordninger for elektronisk overvåkning.



Frihet til å utgi verk som skildrer likekjønnede forhold

I 2023 fant Domstolen krenkelse av artikkel 10 (retten til respekt for privatliv og familieliv) i saken *Macatè mot Litauen*. En eventyrbok for barn som skildret likekjønnede forhold, ble midlertidig trukket tilbake og senere merket som skadelig for barn under 14 år. Domstolen konkluderte med at tiltakene manglet et legitimt formål og innebar et urettmessig inngrep i forfatterens og lesernes rettigheter.

Miljørettigheter

I 2024 fant Domstolen krenkelse av artikkel 8 i saken *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz mfl. mot Sveits*. En gruppe eldre kvinner og deres organisasjon hevdet at utilstrekkelige tiltak mot klimaendringer satte deres helse og livskvalitet i fare.

Domstolen slo fast at artikkel 8 omfatter en rett til effektiv beskyttelse mot de negative konsekvensene av klimaendringer, og fant at Sveits ikke hadde oppfylt sine forpliktelser, blant annet ved verken å fastsette tilstrekkelige grenser for utslipp av klimagasser eller å nå tidligere fastsatte reduksjonsmål.

Håndtering av helsekriser

I 2024 fant Domstolen at det ikke forelå krenkelse av artikkel 8 i saken *Pasquinelli mfl. mot San Marino*. Saken gjaldt arbeidsrelaterte tiltak mot helse- og omsorgsarbeidere som nektet å vaksinere seg mot covid-19.

Beskyttelse av migranter mot tilbakeskyving (pushback)

I 2025 fant Domstolen krenkelse av artikkel 3 i saken *A.R.E. mot Hellas*. Saken gjaldt en asylsøker som ble sendt tilbake fra Hellas til Tyrkiye, som hun tidligere hadde flyktet fra. Til tross for at hun hadde uttrykt frykt for mishandling dersom hun ble sendt tilbake, ignorerte greske myndigheter hennes anmodning om internasjonal beskyttelse.



Disse utfordringene viser at menneskerettighetene hele tiden må tilpasses dagens utvikling i verden, samtidig som man sørger for at alle mennesker er beskyttet – særlig de mest sårbare.

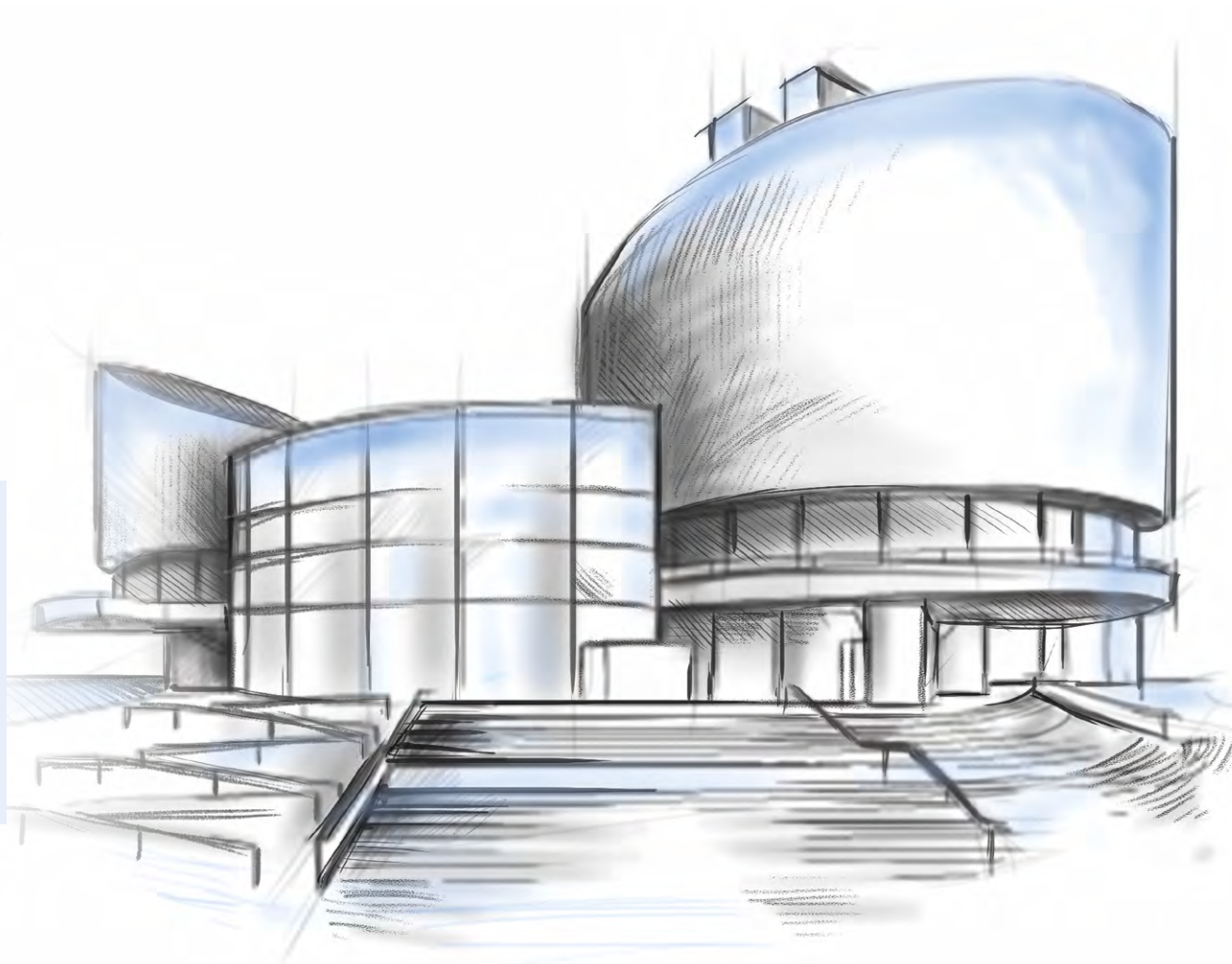
DEN EUROPEISKE MENNESKERETTS- DOMSTOLEN: SLIK FUNGERER DEN

Den europeiske menneskerettsdomstolen ble opprettet i 1959 og behandler saker som gjelder brudd på rettigheter etter Den europeiske menneskerettskonvensjonen.

De fleste klagere er enkeltpersoner som mener at deres rettigheter er blitt krenket. Domstolens avgjørelser er bindende og kan pålegge statene å iverksette tiltak for å forhindre fremtidige krenkelser.

Den europeiske menneskerettsdomstolen

- ▶ er en domstol med sete i Strasbourg som sikrer respekt for grunnleggende rettigheter
- ▶ består av 46 uavhengige dommere
- ▶ kan dømme stater for brudd på Konvensjonen
- ▶ avsier bindende dommer



Hvem kan klage til Domstolen?

- ▶ **en person** som mener at vedkommendes grunnleggende rettigheter er krenket, etter at alle nasjonale rettsmidler er uttømt
- ▶ **en medlemsstat** som mener at en annen medlemsstat bryter Den europeiske menneskerettskonvensjonen

Hvordan behandles sakene?

- ▶ **Klage:** Saker reises av enkeltpersoner eller stater som hevder at deres rettigheter er krenket.
- ▶ **Vilkår for behandling:** Domstolen vurderer om alle nasjonale rettsmidler er uttømt, og om øvrige vilkår for behandling er oppfylt.
- ▶ **Minnelig løsning:** Domstolen kan oppfordre partene til å løse tvisten i minnelighet.
- ▶ **Dom:** Dersom partene ikke kommer til enighet, avsier Domstolen en bindende dom. Dersom en krenkelse konstateres, må staten gjennomføre nødvendige tiltak for å rette opp forholdet.
- ▶ **Oppfølging av dommen:** Europarådets ministerkomité overvåker gjennomføringen av Domstolens avgjørelser.

Visste du dette?

Siden opprettelsen i 1959 har Domstolen behandlet godt over én million klager og avsagt nærmere 30 000 dommer.

GJENNOMFØRING AV DOMMER – FRA AVGJØRELSE TIL HANDLING

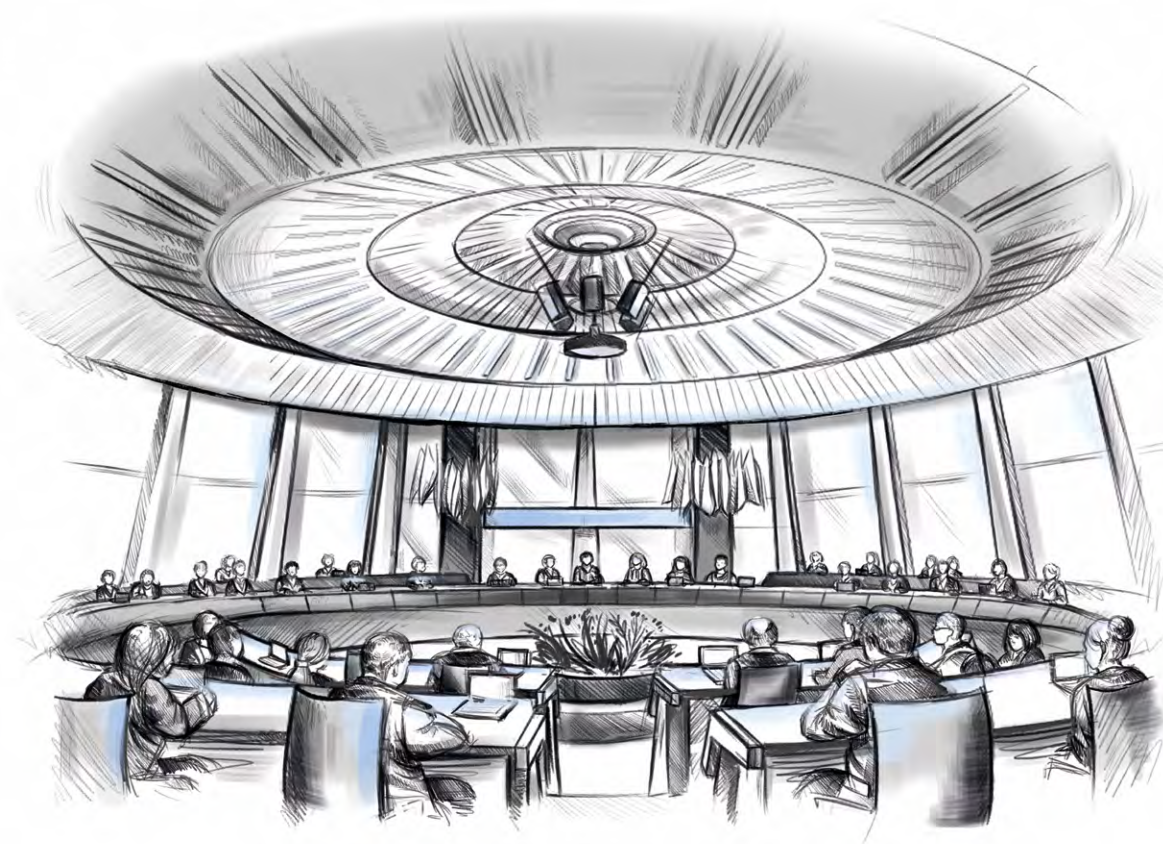
Når Domstolen har avsagt dom, må staten iverksette tiltak for å etterleve avgjørelsen, for eksempel:

- ▶ **individuelle tiltak:** utbetaling av erstatning, løslatelse av frihetsberøvede personer eller gjenoppretting av krenkede rettigheter,
- ▶ **generelle tiltak:** endring av lovgivning, forbedring av fengselsforhold, håndtering av underliggende systemiske problemer.

Europarådets ministerkomité overvåker gjennomføringen av dommene.

Ministerkomiteen

Ministerkomiteen er Europarådets beslutningsorgan. Den representerer medlemsstatenes regjeringer og består av utenriksministrene eller deres faste representanter (ambassadører).



Eksempler på nasjonale reformer som følge av Domstolens avgjørelser

- ▶ Østerrike avskaffet monoopolet på fjernsynsvirksomhet.
- ▶ Belgia endret lovgivningen om hjemløse personer.
- ▶ Bulgaria innførte et alternativ til militærtjeneste for militærnektende av samvittighetsgrunner.
- ▶ Tsjekkia endret asyllovgivningen.
- ▶ Danmark utvidet retten til å stå utenfor fagforeninger.
- ▶ Frankrike, Spania og Storbritannia vedtok lovgivning om telefonavlytting.
- ▶ Hellas forbedret forholdene for utlendinger som var frihetsberøvet i påvente av utvisning.
- ▶ Italia innførte nye rettsmidler knyttet til soningsforhold i fengsel.
- ▶ Nederland endret lovgivningen om frihetsberøvelse av personer med psykiske lidelser.
- ▶ Polen gjennomførte lovendringer og kriminalpolitiske reformer samt bygget nye fengsler for å motvirke overbelegg.
- ▶ Slovenia iverksatte tiltak for å forhindre mishandling fra politiets side.
- ▶ Sverige endret reglene om offentlige rettsmøter.
- ▶ Sveits gjennomførte to lovreformer for å fjerne diskriminerende begrensninger knyttet til valg av etternavn etter ekteskap.
- ▶ Tyrkiye avskaffet ordningen med militære dommere i statssikkerhetsdomstolene.
- ▶ Ukraina endret lovgivningen om ærekrenkelser.

Hvordan kan du lære mer og engasjere deg?

► Besøk nettstedet «Impact of the European Convention on Human Rights»

Oppdag hvordan Domstolens avgjørelser påvirker menneskers liv over hele Europa. Nettstedet presenterer eksempler, historier og multimedieinnhold som viser de konkrete resultatene av menneskerettighetsvernet i praksis.

<https://www.coe.int/echr/>



► Utforsk Domstolens plattform for kunnskapsdeling

Her finner du detaljerte sammendrag av sentrale avgjørelser og kan følge utviklingen i Domstolens praksis. Plattformen gir tematiske oversikter, strukturert informasjon og verktøy som gjør det enklere å forstå og navigere i Domstolens rettspraksis.

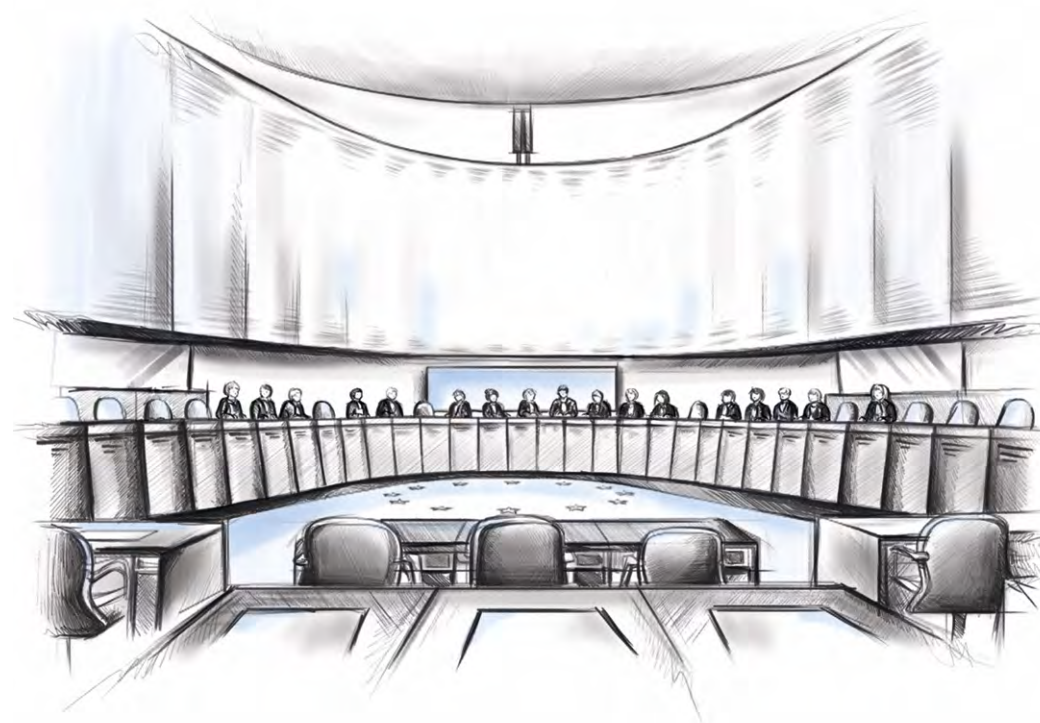
<https://ks.echr.coe.int/>



► Bli med på kurs i Europarådets program «Human Rights Education for Legal Professionals (HELP)»

Bli med på gratis nettkurs innen et bredt spekter av menneskerettighetstemaer. HELP-plattformen tilbyr praktisk opplæring i eget tempo, utviklet både for juridiske fagpersoner og andre som vil lære mer om menneskerettigheter.

<https://www.coe.int/en/web/help/courses>



Gjengivelse av utdrag (på inntil 500 ord) er tillatt, forutsatt at det ikke skjer i kommersiell sammenheng, at tekstens integritet bevares, at utdraget ikke brukes utenfor sin sammenheng, og at det ikke inneholder ufullstendig informasjon eller på annen måte vil lede leseren om tekstens karakter, rekkevidde eller innhold.

Kilden skal alltid oppgis slik:
«© Europarådet, 2026».

Alle andre forespørsler om reproduksjon eller oversettelse av hele eller deler av dokumentet skal rettes til Europarådets seksjon for samfunnskontakt (F-67075 Strasbourg Cedex eller public.relations@coe.int).

Illustrasjoner og layout : Léane Unsinger
Publisert av Europarådets seksjon for samfunnskontakt

© Europarådet, september 2026

Utforsk Den europeiske menneskerettskonvensjonen gjennom denne oversiktlige og lett tilgjengelige veiledningen.

Oppdag de sentrale rettighetene som er vernet av Konvensjonen, gjennom korte og lettleste sammendrag av både klassisk og nyere rettspraksis som viser den positive innflytelsen disse rettighetene har i hverdagen.

Forstå hvordan Konvensjonens beskyttelsesmekanismer gjør det mulig for enkeltpersoner og stater å søke rettferdighet, og hvordan Den europeiske menneskerettsdomstolens avgjørelser former nasjonal lovgivning og påvirker oss direkte i dagliglivet.

Lær hvordan Konvensjonen utvikler seg gjennom protokoller og ny rettspraksis fra Den europeiske menneskerettsdomstolen, og hvordan den tilpasses nye utfordringer som digitalt personvern og miljøvern, og former menneskerettigheter som gjør en forskjell i hverdagen.

Få tilgang til tydelige og lettleste sammendrag av rettspraksis og relevante kilder. Denne brosjyren er dermed også en verdifull ressurs for studenter, jurister og alle som ønsker å forstå hvordan menneskerettighetene påvirker samfunnet og hverdagslivet.

www.coe.int

Europarådet er den ledende menneskerettighetsorganisasjonen på det europeiske kontinentet. Rådet omfatter 46 medlemsland, inkludert alle medlemmer av Den europeiske union. Alle Europarådets medlemsland har signert Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, som har som formål å beskytte menneskerettigheter, demokrati og rettssikkerhet. Den europeiske menneskerettighetsdomstolen overvåker medlemslandenes iverksettelse av konvensjonen.

NOR

COUNCIL OF EUROPE



CONSEIL DE L'EUROPE